

Розвиток культурної політики сучасної України: соціально-філософський аспект

Одним із головних аспектів розбудови незалежної України стала проблема пошуку нової культурної ідентичності. Найважливішим інструментом вирішення цієї проблеми є культурна політика, оскільки саме культура, за умов забезпечення державою її повноцінного функціонування, створює творчий інтелект, розум і високу духовність особистості, що виступає головним засобом виходу суспільства на нові рівні цивілізації.

Культурну політику розглядають як сукупність ідеологічних принципів та практичної діяльності щодо регулювання тенденцій розвитку духовно-ціннісних аспектів суспільного буття. Культурна політика – це комплекс науково обґрунтованих заходів для всебічної соціокультурної модернізації суспільства, структурних реформ у всій системі культуuroстворюючих інститутів, утвердження нових принципів пропорціонування участі держави і громадськості в соціальному і культурному житті [1, с. 17]. Іншими словами, під культурною політикою розуміють заходи, які стосуються культури на місцевому, регіональному або міжнародному рівнях, зосереджені на культурі як такій, або призначені для здійснення безпосереднього впливу на окремих осіб, групи або суспільства, в тому числі на створення, виробництво, поширення та розподіл культурної діяльності, культурних товарів та послуг, а також доступ до них. Суб'єктами культурної політики є держава, міжнародні організації, політичні партії, громадські об'єднання та рухи. Культурна політика покликана задовольняти культурні потреби широких мас населення, сприяти культурному прогресу, забезпечити єдність національного культурного простору країни [2, с. 46].

Слід відмітити, що проблематика культурної політики сформувалася у нерозривному зв'язку із зростанням участі держави в суспільних процесах, що сприяло виокремленню культурної політики з усього комплексу регулювання, як самостійного напрямку, яке охоплює своїм впливом специфічну сферу життєдіяльності людей. Культурна політика визначається як один із засобів збереження гуманістичного вектору розвитку сучасного людства, досягнення збалансованого науково-технічного, економічного і духовного поступу суспільства, збереження і розвитку його культурної ідентичності.

Завдання культурної політики демократичної держави передбачає формування концептуальних уявлень про місце і роль культури в соціумі, виявлення пріоритетних цілей розвитку культурної

діяльності, створення відповідних програм її забезпечення, реалізацію цих програм за допомогою розподілу різних видів ресурсів.

Реалізація культурної політики в Україні повинна ґрунтуватися на принципах, що відповідають європейським моделям соціокультурного розвитку, враховуючи кризові явища в українському суспільстві. Такими принципами, на наш погляд, мають бути:

- прозорість та публічність: це стосується різноманітних програм і проєктів, органів державної влади й державних установ, а також недержавних і комерційних організацій, що беруть участь у державних програмах;

- принцип відкритості: державні програми та дії у сфері культури обов'язково мають оприлюднюватись, широко висвітлюватись засобами масової інформації та бути доступними для громадськості і фахової оцінки;

- принцип демократичності: культурна політика є спільною справою держави і суспільства. Держава в особі своїх установ та відповідальних представників, передусім підтримує, розвиває, надає можливості для ініціативи учасників культурного життя, уникаючи директивного керування. Культурна політика проводиться в інтересах найширших верств населення відповідно до культурних потреб і прагнень громади. Реалізація культурної політики не може порушувати соціальні, політичні й культурні права громадян – натомість ці права є базовими при визначенні всіх складових культурної політики;

- принцип толерантності та деідеологізованості: культурна політика не повинна підпорядковуватись жодній ідеології чи окремому соціальному інтересу, а має відображати загальносуспільні прагнення Української держави. Світоглядною основою культурної політики повинні бути права людини та загальнолюдські цінності. У культурній політиці неприпустимі прояви расової, національної, гендерної, соціальної чи політичної дискримінації. При цьому політична і громадянська єдність української нації становить основу збереження культурної самобутності та плідного культурного співіснування громад;

- принцип комплексності, системності й цілеспрямованості: культурна політика є невід'ємною від соціальної політики держави, її складовою й тісно пов'язана з іншими напрямками означеної державної політики. Культурна політика здійснюється в загальному контексті забезпечення сталого соціально-економічного, політичного, духовного розвитку країни, сприяє вирішенню

макросоціальних, загальносуспільних завдань; враховує весь комплекс проблем, факторів і взаємовпливів, які притаманні сфері культури. Пріоритети, цілі, механізми, програми та заходи культурної політики повинні узгоджуватися між собою, бути змістовно взаємопов'язаними, орієнтуватися на ефект комплексної дії. Адже, культурна політика не лише реагує на культурну ситуацію, а й активно формує її в бажаному напрямі, цілеспрямовано створює нову культурну реальність;

- принцип цивілізованості, компетентності та ефективності: культурна політика в Україні повинна здійснюватися відповідно до європейських та світових стандартів, враховуючи відповідні міжнародні акти та угоди за лінією ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій. Культурна політика формує імідж України у світі та є однією з ключових форм присутності країни у світовій спільноті. Вона покликана забезпечити конкурентоспроможність національної культури у світі, продуктивно відповідати на виклики сучасності. Для цього вона повинна будуватися на основі соціально-філософського аналізу культурної ситуації в країні та за її межами, чітко співвідносити цілі та засоби, завдання культурного розвитку і наявні ресурси, уникати декларативності та безвідповідальності планів та рішень, спиратися на об'єктивні розрахунки й прогнози. Культурна політика, на нашу думку, повинна передбачати створення такої моделі культурного розвитку, яка забезпечувала б його самовідтворення, тобто культурний розвиток повинен сам продукувати ресурси для свого подальшого власного розгортання (самозабезпечення культурного розвитку);

- принцип інноваційності: орієнтація розвитку культури на інноваційні, творчі підходи в управлінні та формах вираження. При цьому передбачається, що новаторство є одним із головних критеріїв оцінки успішності виконання політичних завдань у сфері культури [3, с. 85-89].

Слід зазначити, що окрім названих, важливі також принципи врахування історичних, культурних, етнічних і конфесійних особливостей; розширення кола суб'єктів, що беруть участь у формуванні та реалізації культурної політики; моніторинг опосередкованої дії культурної політики на різні сфери життя суспільства.

Враховуючи сутність феномена культури, можна стверджувати, що культурна політика набуває особливого значення в процесах регуляції соціальних відносин. Вона є визначальним чинником соціокультурного розвитку. По-перше, культурна політика у філософському вимірі визначається як один із засобів досягнення збалансованого поступу суспільства з метою створення сприятливих умов для розвитку культурних індустрій, формування цілісного культурного простору. По-друге, культурна політика виступає інтегруючою формою самототожності особистості й суспільства в сучасному етнонаціональному просторі України. Вона є чинником конститування

національної ідентичності шляхом конструювання соціально актуальних смислів і форм нового соціокультурного простору, що формується в сучасній Україні.

Осмилення сучасної соціокультурної ситуації в Україні дає підстави зробити обґрунтоване припущення щодо цілком закономірної онтологічної зумовленості цієї фази еволюції культури, оскільки вона досить органічно вписується в контекст основних культурно-владних вимірів перехідного суспільства. Необхідно зрозуміти, яку роль має відігравати держава в умовах реформування суспільних відносин, щоб максимально сприяти як збереженню, так і розвитку національної культури. Слід підкреслити, що стан справ у культурній галузі суттєво впливає практично на всі сфери суспільного життя, на формування ставлення населення до кардинальних соціальних трансформацій.

Орієнтація культурної політики на створення культурного різноманіття передбачає розвиток творчості, стимулювання соціальної ініціативи, прагнення держави до взаємовигідного діалогу з громадськістю у питаннях культурного розвитку. Даний напрям культурної політики означає децентралізацію управління культурою, уникнення будь-якої стандартизації культурного виробництва й споживання, створення умов для взаємного збагачення різних типів культур [4, с. 123-125].

Отже, нова культурна політика, основу якої складає відродження національних традицій та пам'яток народної культури, визначає цілий комплекс проблем регулювання сфери культурно-історичної спадщини: правових, економічних, соціальних та інших. Управління культурою у перехідному суспільстві набуває всеростаючого значення в процесі регуляції соціальних відносин, слугуючи визначальним фактором соціокультурного розвитку. Таким чином, нова культурна політика сучасної України сьогодні покликана визначати насамперед такі пріоритети, як відродження культурної спадщини для відновлення духовності й моральності суспільства; створення за допомогою державних структур необхідних умов для вільного вибору культурних цінностей і видів творчості в соціокультурному розвитку людини.

Список літератури:

1. Еплл, Майкл В. Культурна політика і освіта / М. В. Еплл ; пер. з англ. : В. Василюк. – Київ : Веселка, 2002. – 158 с.
2. Дрожжина С. Вплив євроінтеграційних процесів на формування сучасної культурної політики України / С. Дрожжина // *Культура народів Причорномор'я*. – 2006. – № 80. – С. 46-48.
3. Культурна політика в Україні : аналітичний огляд / О.А. Гриценко, Г.О. Андрес, І.С. Булкина та ін.; ред.-упоряд., кер. авт. кол. О.А. Гриценко; Укр. центр культ. дослідж. – К. : УЦКД, 2007. – 160 с.
4. Edgar A. Key concept in cultural theory / A. Edgar, P. Sedgwick. – London - N.-Y. : McGraw-Hill, 1999. – 456 p.